

Любисток

КОНКУРСНА РОБОТА

«Особливості передачі українських реалій у творах
Миколи Гоголя в перекладах на українську та англійську мови»

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І	6
РОЗДІЛ ІІ	12
РОЗДІЛ ІІІ	20
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ	28
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	30
ДОДАТОК	32

ВСТУП

Ця робота присвячена передачі українських реалій, топонімів та українізмів в українських та англійських перекладах «українських» повістей Миколи Гоголя (збірки «Вечори на хуторі біля Диканьки», «Миргород» та «Taras Bulba and Other Tales»).

При врахуванні адресата перекладу перекладач зустрічається з двома ситуаціями. Перша, коли одержувач перекладу має менші знання про культуру народу та мовленнєву ситуацію, аніж адресат першоджерела. Це – типова ситуація, яка достатньо добре вивчена. Але можлива й інша ситуація, коли адресат перекладу має більші фонові знання, аніж адресат первотвору. Як же зазвичай діють перекладачі у другому випадку, коли у творі місцем дії є Україна, а персонажі – українцями? Отже, як українські реалії, українські топоніми та українізми передаються в перекладах таких творів українською мовою, коли читачі перекладу знають більше про своє власне, ніж читачі оригіналу, і як перекладачі передають ці самі явища при перекладі для читачів, які завідомо мають менше фонових знань у порівнянні з читачами першотвору. Саме у відповіді на ці питання ми і вбачаємо актуальність нашої роботи, адже на практиці перекладачі все частіше стикаються з передачею елементів українського побуту та національних реалій.

Об'єктом дослідження цієї роботи стали українські реалії, топоніми та українізми, які часто зустрічаються в «українських» повістях Миколи Гоголя, та їхні перекладианглійською та українською мовами.

Предметом цієї роботи стали способи передачіукраїнських реалій, топонімів та українізмів в «українських» творах Миколи Гоголя в перекладах англійською та українською мовами.

Метою дослідження є встановити, як настанова на одержувача перекладу відбивається в перекладі у двох типах ситуацій: коли адресат перекладу має менші фонові знання за читача оригіналу і коли адресат перекладу має більші фонові знання, аніж читач першотвору, а також у межах кожної ситуації проаналізувати способи передачі реалій та топонімів під кутом зору

відповідності цих способів стратегіям одомашнювального та очужувального перекладу, які визначаються нормами перекладу, насамперед початковою.

За матеріал для дослідження було взято множинні українські та англійські переклади «українських» повістей Гоголя, які представлені такими українськими перекладами, як «Сорочинський ярмарок» у перекладі А. Харченка та у перекладі за редакції І. Маненка; «Вечір проти Йвана Купайла» у перекладі Д. Ревуцького; «Майська ніч» у перекладі М. Рильського та «Майська ніч, або утоплениця» у перекладі за редакцією І. Маненка; «Згублена грамота» у перекладі А. Ніковського чи «Втрачена грамота у перекладі С. Васильченка; «Ніч проти Різдва» у перекладі М. Рильського та «Ніч перед Різдом» у перекладі за редакції І. Маненка; «Страшна помста» у перекладі А. Харченка; «Іван Федорович Шпонька та їхня тітонька» у перекладі М. Зерова; «Зачароване місце» у перекладі С. Титаренка та у перекладі за редакцією А. Хуторяна; «Старосвітські поміщики» у перекладі С. Вільхового та у перекладі за редакції І. Маненка; «Тарас Бульба» у перекладі М. Лободи 1874 року та 1883 року; у перекладі Ст. Віля 1909 року; у перекладі М. Садовського 1910 року; у перекладі А. Василька (А. Ніковського) 1930 року; перекладі А. Хуторяна 1948 року; у перекладі М. Садовського за редакції І. Малковича та Є. Поповича 1998 року; у перекладі В. Шкляра 2003 року; «Вій» у перекладі А. Харченка та у перекладі за редакцією З. Йоффе; «Повість про те, як посварився Іван Іванович з Іваном Никифоровичем» у перекладі М. Рильського.

А серед англійських перекладів розглядаються переклади «Тараса Бульби» Г. Толстого 1850 року; І. Хебгуд 1886 року; Б. С. Баскервиля 1907 року; Б. Фарбара 1952 року; О. А. Горчакова 1955 року; П. Константайна 1959 року та С. Дж. Хогарт 1963 року.

РОЗДІЛ І

Микола Васильович Гоголь – один із найвидатніших письменників ХІХ століття, твори якого й до сих пір залюбки читають в усьому світі та захоплюються їхньою художньою майстерністю, й, мабуть, твори жодного письменника не викликали стільки суперечок та не складали стільки труднощів при перекладі. При цьому, як стверджує Лада Коломієць, в Україні «з усіх російськомовних письменників найбільш перекладеним, улюбленим, «своїм» був Микола Гоголь» [Коломієць Л.В. Український художній переклад та перекладачі 1920-30-х років. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 559 с., с.51]. Лише за 50 років у період з 1917 по 1966 роки твори Гоголя в українських перекладах були надруковані у кількості майже 3 млн. екземплярів. [Співдружність літератур : Бібліографічний покажчик (1917 – 1966)/ за ред. В.М. Скачкова та ін. Харків : Редакційно-видавничий відділ Книжкової палати УРСР, 1969. – 592 с. , с. 6].

Микола Гоголь писав російською мовою, але теми та мотиви його творчості ґрунтуються на українському терені [Кальниченко О.А. «Тарас Бульба» в українських шатах: переклад та формування національної свідомості. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. 2012. №1002. С. 137-146. ; Kalnychenko O., Kalnychenko N. Taras Bulba in Ukrainian Garb: National Self-Image in Translation. National Identity in Literary Translation / Lukasz Barcinsky (ed.). Berlin : Peter Lang, 2020. P. 71-80.], а ознакою його художньої мови, за словами Андрія Белого, була «здатність вміло змішувати російську й українську мову, високий стиль і жаргон, канцелярський, поміщицький, мисливський, лакейський, картярський, міщанський, мову кухонних працівників та ремісників, вкраплюючи архаїзми та неологізми в мову, як дійових осіб, так і в авторське мовлення» [Белый, А. Мастерство Гоголя. Москва: Книгобек, 2011. 416 с., с. 201]. Ще до Белого, у 1902 році, Йосип Мандельштам, випускник Харківського університету та професор у фінському Гельсінгфорському університеті, писав, що «мовою душі» Гоголя була українська, що письменник думав українською і про себе перекладав

російською [Мандельштам И. О характере гоголевского стиля. Глава из истории русского литературного языка. Гельсинфорс, 1902. с. 215.]. Едіта М. Бояновська [Бояновська Едіта М.. Микола Гоголь: між українським і російським націоналізмом.— К.: Темпора, 2013. — 616 с. — ISBN 978-617-569-125-0] зазначає, що «Гоголева російськість була визначена імперським патріотизмом і громадянською відданістю майбутньому процвітанню та славі Російської імперії. Українськість обумовила його культурну ідентичність і почуття етнічної приналежності ...». Через те, що мова «українських» повістей Гоголя містить значну компоненту українізмів, при перекладі його творів втрати можуть бути особливо болісні, тому що, як справедливо стверджує Юрій Барабаш, «здатні викликати стирання унікальності російсько-української мовної дихотомії («розмаїтої мішанини»), стандартизацією неповторимо гоголівської мови» [Барабаш Ю. "Своего языка не знает...", или Почему Гоголь писал по-русски? Вопросы литературы, 2011. № 1 С. 36-58. С.46].

Перш ніж почати аналіз способів передачі у творах Миколи Васильовича українізмів, зазначимо, що представляє собою таке явище, як переклад. Поняття «переклад» у найпростішому розумінні представляє собою відтворення тексту оригіналу іншої мови із збереженням єдності змісту і форми. Але переклад є більш складним явищем, він є ще й «перенесенням явищ однієї культури в іншу, адже процес перекладу відбувається в контексті культури і є частиною культурного діалогу та розвитку цільової культури» [Кальниченко О.А. Теорія перекладу. Харків : Вид-во НУА, 2021. 131 с. , с. 5.]. Тобто фахівці перекладу мусять не тільки передати сенс та зміст тексту перекладу, а й перенести реалії та інші обумовлені культурою явища, що зустрічаються в тексті перекладу. В контексті творчості Гоголя це є надзвичайно цікавим, адже твори Гоголя сповнені описів українського побуту та історичних реалій, а перед перекладачем постає дуже складне завдання: передача екзотичності мови автора та особливостей українських реалій.

За такого розуміння перекладу ключовою категорією стає категорія норми, адже будь-які дії перекладача, зокрема обрані ним стратегія і тактика перекладу, будуть зумовлені нормами перекладу. Гідеон Турі дає визначення поняттю «норма перекладу», як ключовому поняттю та місцю зосередження всяких спроб пояснити соціальну релевантність (необхідність) діяльності, бо їхнє існування, та широке коло ситуацій, до яких вони застосовуються (із підпорядкуванням, як це передбачається), є основним чинниками, що забезпечують встановлення суспільного порядку та його підтримання. [Турі Г. Природа та роль норм в перекладі. Протей: перекладацький альманах / за ред О. А. Кальниченка, Харків: НУА, 2009. вип 2. С 320-334]. Це саме стосується й норм перекладу, які регулюють діяльність перекладача.

Норми діють не лише у самих текстах перекладу, а й на всіх стадіях перекладацького процесу, адже саме вони керують тим, яким чином буде здійснено переклад. Гідеон Турі визначає такі види норм перекладу, як прелімінарні або попередні (ті, що мають справу з двома основними часто пов'язаними одна з одною лініями міркувань: тими, що стосуються існування та поточного характеру певної перекладацької політики як стосовно тематики, так і поетики, та тими, що пов'язані з непосредністю чи з опосередкованістю перекладу, тобто, перекладу з першоджерела чи з перекладу), початкові або вихідні (пов'язані з орієнтацією перекладача на джерельні культуру і текст, чи на цільові культуру і аудиторію) та на операційні (ті, що можуть сприйматися, як такі, що визначають рішення, які приймають під час самого акту перекладання; вони впливають на форму тексту – тобто способи розподілу мовного матеріалу в тексті - а також на структуру тексту та на словесні вислови як такі.) [Toury G. *Descriptive Translation Studies and Beyond* Amsterdam: John Benjamins, 1995. 311 pp.].

Першу норму, з якою стикається перекладач під час роботи, можна описати таким чином, як «перекладач, ще не сів за стіл виконувати переклад, а йому вже певні речі диктують попередні норми, що переавати, а що - ні». Тобто перекладач, озираючись на певні політичні, соціальні чи культурні норми,

мусить встановити для себе, що та яким чином має бути перекладено [Турі Г. Природа та роль норм в перекладі. Протей: перекладацький альманах / за ред О. А. Кальниченка, Харків: НУА, 2009. вип 2. С 320-334].

За приклад можна взяти, яким чином передавали слово «жид». Оскільки, як було сказано раніше, Микола Гоголь у своїх творах поєднав українську та російську мови, то не дивно, що митець спокійно уживав слово «жид», оскільки в українській мові у цього слова немає негативного відтінку, на відміну від російської мови. У перекладах на українську мову, виконаних у 1930-ті, слово «жид» було передано як «єврей», щоб уникнути звинувачень в антисемітизмі.

Та все-таки провідна роль у перекладі припадає на вихідну норму, на вибір між двома стратегіями, очужувальною чи одомашнювальною, яку під впливом ідеології обирає перекладач [Кальниченко О.А., . Зарубіна З.В. Повторні переклади в Україні у 1920-і – 1950-і роки. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Вип. 154. Серія: Філологічні науки. Кропивницький: видавець Лисенко В.Ф., 2017. С. 336–343, с. 340]. Отже, ця друга норма перекладу підпорядковується особистому вибору перекладача, який сам обирає: чи зберегти екзотичність та особливості стилю автора, чи адаптувати текст для більш зручного сприйняття реципієнтом [Турі Г. Природа та роль норм в перекладі. Протей: перекладацький альманах / за ред О. А. Кальниченка, Харків: НУА, 2009. вип 2. С 320-334]. Наприклад, Андрій Ніковський, працюючи над перекладами «Тараса Бульби» та «Згубленої грамоти», намагався передати особливості мови Миколи Васильовича, широко вживаючи архаїзми. У той час як Антін Хуторян, виконуючи переклад цього ж твору уже в 1930-і, перекладав сучасною літературною українською мовою, тобто намагався зробити текст більш прийнятним для читача.

На позначення понять, що існують у певній вихідній культурі, але відсутні у певній цільовій культурі, у перекладознавстві використовується термін «реалія» [Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе. Москва : Международные отношения, 1980. 343 с.; Леппігальме Р. Реалії

Енциклопедія перекладознавства: у 4т. Т2; / за ред Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара; за заг ред О. А. Кальниченка та Л. М. Черноватого; Вінниця; Нова Книга, 2020. С 185-190]. Джон Кетфорд зазначає, що мовні причини неперекладності певних мовних одиниць можуть бути зумовлені ситуацією, коли певні формальні ознаки мови оригіналу є функціонально доречними в певній комунікативній ситуації [Catford, J. C. (1965) *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press. с. 99]. Анна Харіна погоджується з точкою зору Кетфорда що культурна неперекладність має екстралінгвістичні причини і виникає, коли поняття в цільовій мові відсутнє в цільовій культурі. Вона наводить приклад російського супу щі. Переклад слова «щі» викликає певні проблеми, оскільки його референт (і його поняття) відсутній у цільовій культурі (наприклад, в норвезькій чи англійській), а отже, немає жодного лексичного елемента, який би його позначав [Realia in Literary Translation A quantitative and qualitative study of Russian realia in Norwegian and English translations Alla Kharina Ph.D. Dissertation, University of Oslo, 2018 с. 41].

В контексті перекладу творів Гоголя виникає схожа проблема, оскільки при перекладі з російської на українську перекладач перекладає про знайому йому культуру, і сам читач добре ознайомлений з контекстом твору, оскільки всі описані реалії є близькими для них, у той самий час при перекладі з російської мови на англійську перекладач мусить передати незнайомі йому та його культурі (у нашому випадку - англійській) реалії. Тож у будь-якому випадку перекладач має вирішити для себе, на що він повинен орієнтуватися при перекладі творів Миколи Васильовича: чи зберегти екзотичність стилю Миколи Гоголя, який собою представляє незвичайне поєднання української та російської мов, чи орієнтуватися на читача та його культуру.

Останнім часом приходиться розуміння, що «переклад – це ще й важливий соціальний чинник, що несе на собі прикмети місця, часу, умов свого створення і впливає на ці місце, час і умови; іншими словами, переклад – це соціальний акт» [Кальниченко О.А. Теорія перекладу. Харків : Вид-во НУА, 2021. 131 с. , с. 5.]. Перед перекладачем завжди існує вибір: чи дотримуватися панівних

перекладацької стратегії та норм перекладу, чи йти наперекір. Якщо перекладач обере мейнстрім, то він працюватиме як професійний перекладач і буде публікуватися, і самоцензура служитиме йому захисним механізмом. Однак перекладач може не підкорятися панівним нормам, тим самим підриваючи панівні ідеологію чи поетику. І з часом та зміною норм його переклад можуть помітити, а може й ні.

Неможливо сказати, який варіант є правильним, оскільки перекладач обирає, виходячи з особистих переконань або відповідно до політичних чи культурних особливостей, що відбуваються всередині країни перекладача.

РОЗДІЛ II

Твори Миколи Васильовича Гоголя здавна викликали зацікавленість з боку українських перекладачів, адже у своїх творах Микола Гоголь широко вживає українізми та змальовує колоритні українські реалії, які можуть викликати труднощі при перекладі. Тож перекладачі, які працювали над перекладом творів митця для українського зібрання творів Гоголяу 1929 році (А. Харченко, Д. Ревуцький, М. Рильський, А. Ніковський, М. Зеров, С. Титаренко, С. Вільховий), поставили собі за мету зберегти неповторність гоголівського стилю та передати український колорит повною мірою. У своїй рецензії Володимир Миколайович Державин зазначає, що «... в галузі художнього перекладу з відносно близької мови це є велике досягнення; якщо намічене видання «Творів Гоголя» на п'ять томів буде доведено до кінця в такому самому дусі, як і перший, то це буде, в цілковитому розумінні слова, зразковий твір перекладної літератури.» [Державин В. М. [рецензія] Критика. 1929. № 7-8. Володимир Миколайович Державин про Мистецтво перекладу: статті та рецензії 1928-1933 рр. Вінниця: Нова Книга, 2015. с 164-170]. Перш за все, варто зазначити, що Державин вважав, що при перекладі краще застосовувати таку стратегію перекладу, як очуження (він називав її стилізацією, або гомологічним перекладом, а одомашнювальний підхід – аналогічним перекладом [Кальниченко О. А. Дискусія про гомологічний та аналогічний переклад в Україні в кінці 1920-их років: Державин, Майфет, Зеров, Кулик, Фінкель. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 2021. 1 (53). С. 29-40. с.31]) задля найбільшого збереження особливостей авторського стилю, а також що «... справді художнім перекладом може бути тільки переклад стилізаційний, тобто такий, що намагається віддати не лише змістову сторону твору (хоча б, навіть, у всіх його найтонших відтінках), а й сторону стилістичну, тобто художні особливості мови; задля цього перекладач має право відходити від «коректної» загальнолітературної мови, використовуючи в міру змоги і менш звичайні, зокрема архаїчні, стилістичні варіанти» [Державин В. М. [рецензія] Критика.

1929. № 7-8. Володимир Миколайович Державин про Мистецтво перекладу: статті та рецензії 1928-1933 рр. Вінниця: Нова Книга, 2015. с 164-170]. Лоуренс Венуті дає таке визначення поняттю «очуження» («форенізація»), як - стратегія збереження культурного компоненту тексту оригіналу в перекладі [Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. — Routledge, 1995. — 353 с.]. Виходячи з цього, перекладачі, які працювали над збіркою, наблизилися до так званого «ідеалу».

Майстри перекладу активно використовували архаїзми задля збереження унікального екзотичного стилю Гоголя, а також часто зверталися «до нечисленних тоді, але викристалізованих зразків українського, літературно-епістолярного стилю Квітки, Гулака-Артемівського, Гребінки» [примітки А. Ніковського], чернеток рукописів Миколи Гоголя та словників українських народних слів, укладених Гоголем самотужки. Наведемо приклади, що підтверджують цю думку.

Оригінал «Сорочинського ярмарку» Миколи Гоголя: «Как упоителен, как раскошен летний день в Малороссии.» [Гоголь Н. Вечера на хуторе близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008. ISBN 978-5-91181-295-9].

Переклад Антіна Харченка 1929 року: «Що за чарівний, що за пишний літній день в Україні!» [Гоголь М. Вечори на хуторі під Диканькою: у 4 т Т1; / Державний Трест. 'Київ-Друк*', 8-ма друкарня. вул. Толстого (кол. Караваївська), № 5. Київськ Окрліт 1537.].

Переклад Антіна Хуторяна 1935 року: «Який чарівний, який розкішний літній день у Малоросії!» [Гоголь, Микола ВасильовичЗібрання творів [Текст] : у 7 т. / М. В. Гоголь ; голова ред. кол. М. Г. Жулинський ; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Наукова думка, 2008 . - ISBN 978-966-00-0890-2. Т. 1 : Вечори на хуторі біля Диканьки / упоряд. П. В. Михед. - [Б. м.] : [б.в.], 2008. - 256 с.: іл. - ISBN 978-966-00-0895-3 (т.1)].

Як ми бачимо, А. Харченко передав слово «Малороссия» як «Україна». Але тут наявний політичний підтекст, адже переклад був зроблений у 1929 році, коли ще гомоніли відголоски нещодавно втраченої української

державності та ще не були придушені паростки української самосвідомості. У перекладі 1935 року слово «Малороссия» так і залишили «Малоросія».

Для нас є особливо цікавим факт того, яким чином передавали українські реалії перекладачі, адже, як носії української мови та культури, вони володіли необхідною кількістю фонових знань щодо своєї рідної країни (у нашому випадку - це Україна). Це прекрасно передає уривок з історичної повісті Миколи Гоголя «Тарас Бульба».

Оригінал Миколи Гоголя: «Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в переднем углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными пестрыми изразцами.» [Гоголь Н. Вечера на хуторе близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008. ISBN 978-5-91181-295-9].

Переклад С. Василька (А. Ніковського) 1929 року: «Берестові лави кругом усеї хати; великий стіл під образами у покуті; широка піч із запічками, карунками і прискалками викладена ярим кахлем.» [Гоголь, М. Твори, т. II. Миргород. Загальна редакція І. Лакизи і П. Филиповича. Київ, Книгоспілка, [1930], LXVI + 256 стр.].

Переклад А. Хуторяна 1935 року: «Берестові лави кругом усієї кімнати; величезний стіл під образами на покутті; широка піч із запічками, приступками й виступами, викладена кольоровими строкатими кахлями» [Гоголь, Микола Васильович Зібрання творів [Текст] : у 7 т. / М. В. Гоголь ; голова ред. кол. М. Г. Жулинський ; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Наукова думка, 2008 . - ISBN 978-966-00-0890-2. Т. 2 : Миргород / упоряд. П. В. Михед. - [Б. м.] : [б.в.], 2008. - 240 с.: іл. - ISBN 978-966-00-0900-3 (т.2)].

У своєму перекладі С. Василько дотримується політики очуження, бо задля збереження українського колориту він використовує архаїчні слова, такі як «карунки», «прискалки» та «ярий» задля передачі «уступ», «выступ», та «пестрый» відповідно, внаслідок чого враження змішування мов залишається, позаяк ніщо інше як елементи архаїчного чи діалектного й продукують схожий до ідіолекту Гоголя ефект дивності. У перекладі 1935 року було застосовано

стратегію одомашнення, прикладом чого є те, що перекладач передає «уступ» та «выступ», як «приступки» та «виступи», лише слово «пестрый» замінюючи сучасним українським відповідником «строкатий».

Також на підтвердження цих слів можна навести уривок з тієї ж повісті «Тарас Бульба», де Микола Гоголь описує військові регалії на Запорізькій Січі.

Оригінал Миколи Гоголя: «Все собрались в кружок, и после третьего боя показались, наконец, старшины: кошевой с палицей в руке, знаком своего достоинства, судья с войсковою печатью, писарь с чернильницею и есаул с жезлом.» [Гоголь Н. Вечера на хуторе близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008. ISBN 978-5-91181-295-9].

Переклад С. Василька 1929 року: «Всі позбиралися кружка і за третім вибиванням виступила старшина і кошовий з патерицею в руці, - знак його гідності, - суддя з печаткою військовою, писар з каламарем і осавула з пірначем.» [Гоголь, М. Твори, т. II. Миргород. Загальна редакція І. Лакизи і П. Филиповича. Київ, Книгоспілка, [1930], LXVI + 256 стр.].

Переклад А. Хуторяна 1935 року: «Всі зібралися в коло, і після третього вибивання показалися нарешті старшини: кошовий з палицею в руці, ознакою його гідності, суддя з військовою печаткою, писар з каламарем і осавул з жезлом.» [Гоголь, Микола Васильович Зібрання творів [Текст] : у 7 т. / М. В. Гоголь ; голова ред. кол. М. Г. Жулинський ; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Наукова думка, 2008 . - ISBN 978-966-00-0890-2. Т. 2 : Миргород / упоряд. П. В. Михед. - [Б. м.] : [б.в.], 2008. - 240 с.: іл. - ISBN 978-966-00-0900-3 (т.2)].

У даному випадку для нас є цікавим, яким саме чином було передано знаки військової гідності. Ось у перекладі «палица» й «жезл» було перекладено як «патериця» та «пірнач», адже перекладач намагався якомога краще передати колорит життя на Запорізькій Січі, тому він звертається до стародавніх козацьких назв військових регалій. У той саме час відповідні назви у перекладі 1935 року було передано як «палиця» та «жезл» відповідно, щоб зробити текст максимально наближеним до читача, при цьому максимально буквальним. Нам,

у свою чергу, хочеться звернути увагу на один момент, коли в своєму перекладі С. Василько компонент «войсковая печать» переклав як «печатка військова», застосувавши пермутацію, тобто спосіб перекладацької трансформації, в ході якого проводиться перестановка лексичних одиниць для досягнення адекватної передачі сенсу в мові перекладу, згідно з її стилістичними та граматичними особливостями.

Також доволі показним є уривок з твору «Згублена грамота», де в оригіналі Микола Васильович Гоголь вживає фразеологічну фразу, тож перекладачі мусять передати її тим чи іншим способом.

Оригінал Миколи Гоголя: «Уж когда молчит человек, то, верно, зашиб много умом.» [Гоголь Н. Вечера на хуторе близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008. ISBN 978-5-91181-295-9].

Переклад А. Ніковського 1929 року: «Вже як чоловік мовчить, то двох навчить.» [Гоголь, М. Твори, т. I. Вечори на хуторі під Диканькою. Загальна редакція І. Лакизи і П. Филиповича. Київ, Книгоспілка, [1930], LXVI + 256 стр., 8 рисунков, 8°, 7000 экз.].

Переклад С. Васильченка, виданий 1935 року: «Коли людина мовчить, товже, видно, розумна.» [Гоголь, Микола Васильович Зібрання творів [Текст] : у 7 т. / М. В. Гоголь ; голова ред. кол. М. Г. Жулинський ; НАН України, Ін-т лри ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Наукова думка, 2008 . - ISBN 978-966-00-0890-2. Т. 1 : Вечори на хуторі біля Диканьки / упоряд. П. В. Михед. - [Б. м.] : [б.в.], 2008. - 256 с.: іл. - ISBN 978-966-00-0895-3 (т.1)].

Тут ми можемо побачити, як саме було передано фразеологічний вираз. А. Ніковський у своєму перекладі використовує альтернативний фразеологічний вираз задля збереження фразеологізму, вжитого Гоголя, у той час, як С. Васильченко надає перевагу перекладу фразеологічного виразу як художнього тексту, що робить текст більш адаптованим для читача, але при цьому втрачаються особливості мови Гоголя.

Оригінал Миколи Гоголя: «Это был один из тех характеров, которые могли возникнуть только в тяжелый XV век на полукочующем углу Европы,

когда вся южная первобытная Россия, оставленная своими князьями, была опустошена, выжжена дотла неукротимыми набегами монгольских хищников.» [Гоголь Н. Вечера на хуторе близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008. ISBN 978-5-91181-295-9].

У цьому прикладі нас цікавить, як саме було передано момент «южная первобытная Россия». Ніковський переклав як «південна стара Русь», бо, як вже було вказано раніше, у процесі своєї роботи йшов шляхом очуження через те, що він прагнув зберегти двомовності Гоголя та, спираючись на власні переконання, змінив слово «Росія» на «Русь». Й навпаки у більш новий переклад 1935 року фахівець перекладу передав слово «Россия» як «Росія», діючи у згоді з тодішніми нормами. У даному уривку є важливим те, яким чином було перекладено «южная первобытная Россия». Михайло Лободовський переклав це як «за тих зле-тяжких часів, ...Україну», опустивши момент з «южной». Для перекладача було важливо, що етнічно ці землі належали українському народу, саме тому, мабуть він переклав це саме таким чином. Переклад Миколи Садовського є надзвичайно цікавим, як перекладач відійшов від гоголівського формулювання «южная первобытная Россия», передавши це «землі, що стали якимись суперечливими й неприкаяними, до яких належала тоді Україна», тобто перекладач вкрай обережно передав суперечливий момент, що міг викликати політичні дискусії. У перекладах 1929 року та 1935 року це було передано як «південна стара Русь» та «Південна первобутня Росія» відповідно, то в англійському перекладі було передано просто як «Southern Russia», опустивши слово «первобытная». На нашу думку це було зроблено для того, щоб спростити текст для читача, який наврядчи знайомий з історією України та чув коли-небудь про таке поняття як «Дике Поле» (адже саме тому Гоголя називає територію сучасної Південної України «первобытной»).

Переклад Михайла Лободовського 1974 року: «Він мав собі вдачу з тих саме вдачів, що мали скластись тільки з під злигоднього XV сторку у кочуючому куті Європи; за тих зле-тяжких часів, як покинуту своїми князьями

Україну зруйнували, дощенту випалили хижі Татари, невпинно на ню налітаючи.»

Переклад Миколи Садовського 1910 року: «То був один із тих характерів, які могли з'явитися лише тяжкого XV сторіччя в напівкочовому закутку Європи, коли панували праведні й неправедні уявлення про землі, що стали якимись суперечливими й неприкаяними, до яких належала тоді Україна; коли весь прадавній південь, покинутий своїми князями, було спустошено й випалено дощенту ненастанними наскоками монгольських хижаків.»

Переклад А. Ніковського 1929 року: «То була вдача, що могла зародитися тільки тяжкого XV століття на підкочовім закутку Європи, коли вся південна стара Русь, своїми князями покинута, була спустошена, випалена до щенту неборними наскоками монгольських хижаків.» [Гоголь, М. Твори, т. II. Миргород. Загальна редакція І. Лакизи і П. Филиповича. Київ, Книгоспілка, [1930], LXVI + 256 стр., 8 рисунков, 8°, 7000 экз.].

Переклад С. Васильченка, перевиданий за редакції А. Хуторяна 1935 року: «Це був один із тих характерів, які могли виникнути тільки в тяжке XV століття в напівкочовому закутку Європи, коли вся Південна первобутня Росія, покинута своїми князями, була спустошена, випалена дощенту невпинними наскоками монгольських хижаків.» [Гоголь, Микола Васильович Зібрання творів [Текст] : у 7 т. / М. В. Гоголь ; голова ред. кол. М. Г. Жулинський ; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Наукова думка, 2008 . - ISBN 978-966-00-0890-2. Т. 2 : Миргород / упоряд. П. В. Михед. - [Б. м.] : [б.в.], 2008. - 240 с.: іл. - ISBN 978-966-00-0900-3 (т.2)]. Отже, практично всі перекладачі, за винятком А. Хуторяна, міняли слово «Россия» на «Україна» або «південна стара Русь».

Нижче порівняємо переклади «Тараса Бульби» А. Ніковського (1930) та Антона Хуторяна (редакція 1952) , а також Супранівського (1928), який виконано було не на території СРСР (тобто, це є так званий пасивний переклад, адресований іншій аудиторії) щодо передачі топонімів та їхнієї похідних на позначення української землі тощо) : (1)“...узнаете вы, что такое православная

русская вера” - “православна віра наша” (Ніковський); “українська народна сила” (Супранівський 1928); “православна руська віра” (Хуторян (1952); (2) “...подымается из Русской земли свой цар...”: “встає до нового життя український народ” (Супранівський); “встане в руській землі свій цар” (Ніковський); “піднімається з руської землі свій цар”(Хуторян);; (3) “Да разве найдутся на свете такие огни, муки и такая сила, которая бы пересилила русскую силу!” “...щоб силу нашу подужала” (Ніковський); “...яка б пересилила руську силу” (Хуторян). Як бачимо А. Ніковський намагається не використовувати жодних конкретних топонімів, покладаючись на займенники чи загальні іменники (козацький), крім кількох випадків, де вживає слово «руський», архаїчне слово від слова «Русь». Хуторян також використовує заміну “русский” на “руський”, а не на “російський”. З 11 українських перекладів повісті «Тарас Бульба» в усіх перекладах було застосовано у цих випадках прагматичну адаптацію, незалежно від партійної позиції перекладача, чи місця його проживання [Kalnychenko O., Kalnychenko N.. Taras Bulba in Ukrainian Garb: National Self-Image in Translation. National Identity in Literary Translation [Series Studies in linguistics, Anglophone literatures and cultures, vol. 25]/ Edited by Lukasz Barcinsky. Berlin : Peter Lang, 2019. P. 71-80.].

РОЗДІЛ ІІІ

Твори Миколи Гоголя не залишалися поза увагою англійських перекладачів, які захоплювалися творчістю видатного українсько-російського письменника. Микола Гоголь дуже детально та мальовничо змальовував життя та побут українського народу тих часів. Але на відміну від українських перекладчів, які дуже добре знайомі зі своєю культурою та реаліями, адже вони є частиною українського соціо-культурного простору та можуть перекласти, спираючись на власні фонові знання, англійські перекладачі не мають таких переваг. Фахівці перекладу є носіями культури своєї країни, тому вони перекладають про знайомі їм реалії, враховуючи, що реципієнти перекладу (у нашому випадку українці) також знайомі з матеріалом, описаним у певному тексті [Леппігальме Р. Реалії Енциклопедія переклад: у 4т Т2; / за ред Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара; за заг ред О.А. Кальниченка та Л.М. Черноватого; Вінниця; Нова Книга, 2020 С 185-190.].

Як же англійські перекладачі передають історичні топоніми? Оригінал «Сорочинського ярмарку» Миколи Гоголя: «Как упоителен, как роскошен летний день в Малороссии.» [Гоголь Н. Вечера на хуторе близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008. ISBN 978-5-91181-295-9].

Переклад Анни Саммерс 2008 року: «How intoxicating, how magnificent is a summer day in the Ukraine!» [Gogol', Nikolai Vasil'evich. Evenings on the Farm near Dikanka / translated by Anna Summers].

У даному уривку ми можемо побачити, що Анна Саммерс передала «Малороссія» як «the Ukraine», адже англійська цільова аудиторія не знайома з історичними реаліями, що були актуальні для українського народу та з якими українці добре знайомі.

Варто зазначити, що твори Миколи Гоголя є складними для перекладу через те, що автор широко застосовує двомовність (тобто він поєднує українську та російську мови) та реалії українського побуту, тому, на нашу думку, перед іноземними перекладачами постає справжній виклик при передачі «українських» повістей Гоголя, зокрема й на англійську мову. Культурно-

специфічні елементи або слова у джерельному тексті для перекладачів становлять істотні складнощі, понад усе, коли між джерельною та цільовою культурами існують великі відмінності. У вітчизняному перекладознавстві позамовні культурно-специфічні елементи прийнято називати реаліями (англійською вони називаються по-різному: “culture-bound elements/ words” (елементи/ слова, пов'язані з культурою; “culturemes” (культуреми); “cultural terms/ words” (культурні терміни/ слова), “lacunae” (лакуни), “culture-specific items” (специфічні для культури предмети), “extralinguistic cultural references” (екстралінгвістичні посилання на культуру) [Kharina A. *Realia in Literary Translation. A quantitative and qualitative study of Russianrealia in Norwegian and English translations. Ph.D. Dissertation, University of Oslo, 2018 c. 41*]. Найбільше досліджували реалії та способи їхньої передачі в перекладі болгарські науковці і перекладачі-практики Сидер Флорін та Сергій Влахов [Влахов С. И., Флорин С. П. *Непереводимое в переводе. Москва : Международные отношения, 1980. 343 с*]. Вони зводять способи передачі реалій в перекладі до двох основних: перекладу в широкому сенсі слова і транскрипції, яка представляє собою передачу звуків іншомовного слова за допомогою графічних засобів (букв) мови перекладу [Влахов С. И., Флорин С. П. *Непереводимое в переводе. Москва : Международные отношения, 1980. с. 83*]. За Влаховим і Флоріном, у практиці перекладу зустрічаються такі засоби перекладу реалій: «1. Неологізми: А) калька; Б) півкалька; В) освоєння; Г) семантичний неологізм; 2. Приблизний переклад: А) родо-видова заміна; Б) функціональний аналог; В) опис, пояснення, тлумачення; Контекстуальний переклад [Влахов С. И., Флорин С. П. *Непереводимое в переводе. Москва : Международные отношения, 1980. с. 87*].

Ми розглянемо це питання на прикладах, порівнявши англійські переклади Анни Саммерс та С. Дж. Гогарт творів Миколи Гоголя з оригінальними творами та українськими перекладами.

Оригінал Миколи Гоголя («Тарас Бульба»): «Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в переднем углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными пестрыми изразцами.» [Гоголь Н. Вечера на хуторе близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008.].

Переклад С. Дж. Гогарт: There were birch-wood benches all around the room, a huge table under the holy pictures in one corner, and a huge stove covered with particoloured patterns in relief, with spaces between it and the wall. [Gogol N. V. Taras Bulba and Other Tales/ trans. from by C. J. Hogarth. The Pennsylvania State University, 2001. 281 p.].

Переклад Б. С. Баскервіля: The birchwood forms round the room, the large table under the sacred pictures in the altar-corner, the wide stove built with many an angle and projection, and faced with variegated tiles. [Gogol N.. Taras Bulba: A Story of the Dnieper Cossacks London and Felling-on-Tyne : The Walter Scott Publishing Co., LTD. New York: 3 East Fourteenth Street, 1907. 295 p].

Переклад Б. Фарбера: The elmwood benches, which ran all round the room; the huge table in the front corner, under the icons; the wide stove with its many nooks and projections, laid out with various colored glazed tiles, with stove-ledges between the stove and the wall [Gogol N. Taras Bulba /trans. by Bernard Farbar. Mattituck, New York: Amereon House, 1952. 125 p.].

Цей приклад є дуже цікавим, адже тут ми можемо побачити, яким чином Гогарт уникає досить складного моменту. В оригіналі Гоголь перераховує «запечьями», «уступами» та «выступами», перекладач у свою чергу обирає метод опису «with spaces between it», бо для англомовного читача, який не знайомий з предметами українського побуту, перелік цих моментів нічого не скаже та навпаки ще більше заплутає.

Оригінал Миколи Гоголя: «Все собрались в кружок, и после третьего боя показались, наконец, старшины: кошевой с палицей в руке, знаком своего достоинства, судья с войсковою печатью, писарь с чернильницею и есаул с жезлом. » [Гоголь Н. Вечера на хуторе близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008. ISBN 978-5-91181-295-9]

Переклад С. Дж. Гогарт: «All formed in a ring; and at length, after the third summons, the chiefs began to arrive — the Koschevoi with staff in hand, the symbol of his office; the judge with the army-seal; the secretary with his ink-bottle; and the osaul with his staff.» [Gogol N. V. *Taras Bulba and Other Tales*/ trans. from by C. J. Hogarth. The Pennsylvania State University, 2001. 281 с.].

Цей уривок також цікаво розглянути, адже тут пераховано військові козачі регалії, про які, напевно, ніколи не чув англomовний читач, тому перекладач не намагається підібрати відповідник (якщо він взагалі існує), а називає такі символи воїнської гідності, як «палица» і «жезл» просто «staff».

У таблиці, що подається нижче можемо побачити, що англomовні перекладачі по-різному намагалися передати ті чи інші українські реалії, які Микола Гоголь описав у своїх творах. Наприклад, така реалія, як «кошевой», Дж. Толстой переклав як «Koschevoi», застосувавши транскрибування, а Дж. Кертин та О. А. Горчаков зостовсували транслітерацію, передавши «кошевой», як «koshevoi» та «Koshevoi» відповідно. П. Констанстайн передав цю реалію як «Otaman», але це не є релевантним відповідником, бо воно має інше значення, адже була застосовано родо-видова заміна. Перекладач Б. С. Баскервіль передав як «Head ataman», але це теж не є релевантним відповідником, бо тут було застосовано описовий переклад. Таких прикладів досить багато, та з ними можна ознайомитися у таблиці, що подано нижче.

Слово	Перекладач	Варіант перекладу	Спосіб передачі
бандурист	Дж. Толстой	<i>musician playing on the bandora</i>	описовий переклад
	І. Хепгуд (ред. 1886 р.)	<i>bandoura-player</i>	адаптаційне транскрибування
	І. Хепгуд (ред. 1922 р.)	<i>bandura-player</i>	адаптаційна транслітерація
	Б. Фербер		

бандурист	О. А. Горчаков		
	Дж. Кертин		
	П. Константайн		
	Б. С. Баскервіль	<i>minstrel</i>	не є точним еквівалентом, відповідає значенню співак (родо-видова заміна)
	С. Дж. Хогарт	<i>Guitar-player</i>	не є точним еквівалентом, відповідає значенню гітарист
кулиш	Дж. Кертин	<i>kulish</i>	транскрибування
	Дж. Толстой	<i>gruel</i>	передає зміст, але не має уточнення (функціональний аналог)
	І. Хепгуд (ред. 1886 р.)	<i>oatmeal</i>	не є відповідником, адже зазвичай куліш готують з пшона, а <i>oatmeal</i> має на меті вівсянку
	С. Дж. Хогарт		
	Б. Фербер	<i>stew</i>	передає зміст, але не уточнює (родо-видова заміна)
	О. А. Горчаков	<i>culish</i>	транслітерація
	П. Константайн	<i>wheat kasha</i>	адаптаційна транслітерація
	Б. С. Баскервіль	<i>meal</i>	має віддалене значення, бо <i>meal</i> може бути будь-якою їжею (родо-видова заміна)
	І. Хепгуд (ред. 1922 р.)	<i>buckwheat groats</i>	не є відповідником, адже <i>buckwheat</i> – це гречка
	Дж. Толстой	<i>Koschevoi</i>	транскрибування

<i>кошевой</i>	Дж. Кертин	<i><u>koshevoi</u></i>	транслітерація
	І. Хепгуд (ред. 1886 р.)		
	Б. Фербер	<i><u>Koshevoi</u></i>	
	О. А. Горчаков		
	І. Хепгуд (ред. 1922р.)		
	С. Дж. Хогарт		
	П. Константайн	<i><u>Otaman</u></i>	не є релевантним відповідником, бо має інше значення (родо-видова заміна)
	Б. С. Баскервіль	<i><u>Head ataman (commander)</u></i>	не є релевантним відповідником (описовий переклад)

Отже, найчастіше при передачі українських реалій в творах Гоголя англійською використовувався приблизний переклад (родо-видова заміна та функціональний аналог). У випадку використання транскрибування чи транслітерування до перекладу додавалося позатекстове пояснення (виноска або глосарій, який використовував, між іншим, і сам Гоголь). Не раз спостерігалось й опущення реалії. Використання цієї стратегії обумовлюється нормою, яка вважається прийнятною у цільовій культурі, такій як англійська, яка допускає значну адаптацію та вилучення.

ВИСНОВКИ

1. Микола Гоголь писав російською мовою, але теми та мотиви його творчості, зокрема «українських» повістей, ґрунтуються на українських теренах, а ознакою його художньої мови була здатність вміло змішувати російську й українську мову, високий стиль і жаргон, ... вкраплюючи архаїзми та неологізми в мову, як дійових осіб, так і в авторське мовлення, що становить істотні труднощі для тих перекладачів, які прагнутимуть передати особливості його стилю, причому насамперед українською мовою.

2. Провідна роль у перекладі належить початковій нормі, вибору між двома стратегіями, очужувальною чи одомашнювальною, яку під впливом ідеології обирає перекладач. Переклад «Тараса Бульби» Андрія Ніковського, як й інші переклади запланованого «Книгоспілкою» видання «Зібрання творів Гоголя» у 5-ти томах, були спрямовані на передачу особливостей оригіналу тобто, в них застосовувалася стратегія перекладу очужувального, у якому роздвоєння російсько-української мовної стихії виходить передати дихотомією модерної української мови та елементів архаїчної чи діалектної української, тобто зберігається унікальність "розмаїтої мішанини" Гоголя, внаслідок чого враження роздвоєності залишається, адже саме елементи екзотичного чи архаїчного і створюють аналогічний до ідеолекту Гоголя вражаючий ефект. Пізніший переклад Антона Хуторяна характеризується стандартизацією гоголівської мови через втрату української компоненти, попри гарну українську мову цього перекладу, адже цей переклад орієнтований на читача, а не на особливості мови Гоголя.

3. В ситуації, коли адресат перекладу має більші фонові знання, ніж адресат первотвору, тобто, коли у творі місцем дії є Україна, а персонажі – українцями, то перекладачі нерідко звертаються до замінів, приміром, адаптуючи українські топоніми, як це було в 11 українських перекладах повісті «Тарас Бульба», адже в усіх перекладах було застосовано прагматичну адаптацію, незалежно від партійної позиції перекладача, чи

місця його проживання, нп кшталт (1)“...узнаете вы, что такое православная русская вера” - “православна віра наша” (Ніковський, 1930); “українська народна сила” (Супранівський, 1928); “православна руська віра” (Хуторян, 1952).

4. Отже, найчастіше при передачі українських реалій в творах Гоголя англійською використовувався приблизний переклад (родо-видова заміна та функціональний аналог). У випадку використання транскрибування чи транслітерування до перекладу додавалося позатекстове пояснення (виноска або глосарій, який використовував, між іншим, і сам Гоголь). Не раз спостерігалось й опущення реалії. Використання цієї стратегії обумовлюється нормою, яка вважається прийнятною у цільовій культурі, такій як англійська, яка допускає значну адаптацію та вилучення.

СПИСОК НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш Ю. "Своего языка не знает...", или Почему Гоголь писал по-русски? *Вопросы литературы*, 2011. № 1. С. 36-58.
2. Белый А. Мастерство Гоголя. Москва: Книговек, 2011. 416 с.
3. Бояновська Е. Микола Гоголь: між українським і російським націоналізмом. Київ: Темпора, 2013. 616 с.
4. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереваемое в переводе. Москва : Международные отношения, 1980. 343 с.
5. Державин В. М. [рецензія] Критика. 1929. № 7-8. *Володимир Миколайович Державин: Про Мистецтво перекладу: статті та рецензії 1927-1931 рр.* Вінниця: Нова Книга, 2015. с 164-170
6. Кальниченко О. А. Дискусія про гомологічний та аналогічний переклад в Україні в кінці 1920-их років: Державин, Майфет, Зеров, Кулик, Фінкель. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія.* 2021. 1 (53). С. 29-40.
7. Кальниченко О.А. «Тарас Бульба» в українських шатах: переклад та формування національної свідомості. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна.* 2012. №1002. С. 137-146.
8. Кальниченко О.А. Теорія перекладу. Харків : Вид-во НУА, 2021. 131 с.
9. Кальниченко О.А., Зарубіна З.В. Повторні переклади в Україні у 1920-і – 1950-і роки. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Вип. 154. Серія: Філологічні науки.* Кропивницький: видавець Лисенко В.Ф., 2017. С. 336–343, с. 340
10. Коломієць Л.В. Український художній переклад та перекладачі 1920-30-х років. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 559 с.

11. Леппігальме Р. Реалії. *Енциклопедія перекладознавства: у 4 т. Т. 2* / за ред. Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара; за заг. ред. О. А. Кальниченка та Л. М. Черноватого; пер. О.В. Ребрія. Вінниця : Нова Книга, 2020. С 185-190.
12. Мандельштам И. О характере гоголевского стиля. Глава из истории русского литературного языка. Гельсинфорс, 1902. 215 с..
13. Співдружність літератур : Бібліографічний покажчик (1917 – 1966)/ за ред. В.М. Скачкова та ін. Харків : Редакційно-видавничий відділ Книжкової палати УРСР, 1969. 592 с.
14. Турі Г. Природа та роль норм в перекладі. *Протей: перекладацький альманах* / за ред О. А. Кальниченка, Харків: НУА, 2009. вип 2. С 320-334.
15. Catford, J. C. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford : Oxford University Press, 1965.
16. Kalnychenko O., Kalnychenko N. Taras Bulba in Ukrainian Garb: National Self-Image in Translation. *National Identity in Literary Translation* / Lukasz Barcinsky (ed.). Berlin : Peter Lang, 2020. P. 71-80.
17. Kharina A. *Realia in Literary Translation. A quantitative and qualitative study of Russianrealia in Norwegian and English translations*. Ph.D. Dissertation, University of Oslo, 2018. с. 41
18. Toury G. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam : John Benjamins, 1995. 311 pp.
19. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge, 1995. 353 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Гоголь М. В. Т. 1 : Вечори на хуторі біля Диканьки / упоряд. П. В. Михед. *Зібрання творів у 7 т. / голова ред. кол. М. Г. Жулинський.* Київ : Наукова думка, 2008 . 256 с.
2. Гоголь М. В. Т. 2 : Миргород / упоряд. П. В. Михед. *Зібрання творів у 7 т. / голова ред. кол. М. Г. Жулинський.* Київ : Наукова думка, 2008. 240 с.
3. Гоголь М. В. Тарас Бульба / пер. з рос. Ю. Лободи. Харків, 1883. 234 с.
4. Гоголь М. В. Тарас Бульба / пер. з рос. М. Садовського за редакцією І. Малковича та Є. Поповича. URL: http://exlibris.org.ua/text/taras_bulba.html. (дата звернення: 28.12.2021).
5. Гоголь М. В. Тарас Бульба / пер. з рос. Ст. Віль. Канадійсько-українська видавнича спілка, 1918. 201 с.
6. Гоголь М. В. Тарас Бульба /пер. з рос. Ю. Лободи. Київ, 1874. 172 с., IV с.
Гоголь М. В.. Тарас Бульба / пер. з рос. В. Шкляра. Український центр URL: <http://www.ukrcenter.com>. (дата звернення: 28.12.2021).
7. Гоголь М. В.. Твори. т. II. Миргород. Загальна редакція І. Лакизи і П. Филиповича. Київ: Книгоспілка, 1930. LXVI + 256 с.
8. Гоголь М. Вечори на хуторі під Диканькою: у 4 т Т1. / Державний Трест. 'Київ-Друк*', 8-ма друкарня. вул. Толстого (кол. Караваївська), No 5. Київськ Окрліт 1537.
9. Гоголь М. Тарас Бульба / пер. укр. М. Садовський, пер. англ. П. Константайн. Київ : Пульсари, 2009. 220 с.
10. Гоголь Н. В. Миргород. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/18/gnv-tb35.html>
11. Гоголь Н. Вечера на хуторі близ Диканьки: Азбука-классика; Москва; 2008.
12. Гоголь, М. В. Тарас Бульба / пер. з рос. А. Хуторяна]. Київ : Дніпро, 1984. 94 с.

13. Гоголь, М. Твори, т. II. Миргород. Загальна редакція І. Лакизи і П. Филиповича. Київ, Книгоспілка, [1930], LXVI + 256 стр.
14. Gogol N. Cossack Tales / trans. by G. Tolstoy. London: J. Blackwood, 1860. xv, 245 p.
15. Gogol N. Taras Bulba / trans. by Bernard Farbar]. Mattituck, New York : Amereon House, 1952. 125 p.
16. Gogol N. Taras Bulba/ trans. by O. A. Gorchakov Moscow : Foreign Languages Publishing House, 1955. 144 p.
17. Gogol N. V. Taras Bulba and Other Tales/ trans. by C. J. Hogarth. The Pennsylvania State University, 2001. 281 p.
18. Gogol N. V. Taras Bulba, A Tale of The Cossacks / trans. from Russian by I. F. Hapgood. New York : A. A. Knopf, 1922. 284 p.
19. Gogol N. V. Taras Bulba: A Historical Novel of Russia and Poland / trans. from Russian by J. Curtin. New York : John B. Alden, 1888. xxv, 21-208 p.
20. Gogol N.. Taras Bulba: A Story of the Dnieper Cossacks / trans. by B. C. Baskerville. London and Felling-on-Tyne : The Walter Scott Publishing Co., LTD, 1907. 295 p.
21. Gogol' N. V. Evenings on a Farm near Dikanka / trans. by A. Summers New York : Penguin, 2014. 244 p.

ДОДАТОК

Таблиці методів передачі творів Миколи Гоголя англійською та українською мовами

Таблиця 1.1. Передача українських реалій в англійських та українських перекладах

Повість «Повість про те, як посварився Іван Іванович з Іваном Никифоровичем»		
Оригінал Миколи Гоголя	Переклад українською мовою Максима Рильського	Переклад англійською мовою Девіда Магаршака
«Она была неохотница до церемоний, и, когда у Ивана Никифоровича была лихорадка, она сама своими руками вытирала его с ног до головы скипидаром и уксусом.»	«Вона не вбивалася в церемонії, і коли Йвана Никифоровича напала пропасниця, сама, власними руками, витирала його шпигинарем та оцтом з голови до п'ят.»	Даний уривок відсутній в англійському перекладі
«Скоро старый мундир с изношенными обшлагами протянул на воздух рукава и обнимал парчовую кофту, за ним высунулся дворянский, с гербовыми пуговицами, с отъеденным воротником; белые казимировые панталоны с пятнами, которые когда-то натягивались на ноги Ивана Никифоровича и которые можно теперь натянуть разве на его пальцы.»	«Незабаром старий мундир з обтряпаними закарвашами простяг у повітрі рукава, обнімаючи парчеву юпку, з поза нього виставився дворянський з гербовими гудзиками та одгризеним коміром, білі казімірові в плямах штани, що колись то напिनор Іван Никифорович собі на ноги, а тепер нап'яв би хіба на пальці.»	«Presently an old uniform with worn trimmings was swinging its sleeves in the air and embracing a brocade gown; from behind it peeped a court-coat, with buttons stamped with coats-of-arms, and moth-eaten collar; and white kersymere pantaloons with spots, which had once upon a time clothed Ivan Nikiforovitch's legs, and might now possibly fit his fingers.»
Повість «Майська ніч або утоплена»		
Оригінал Миколи Гоголя	Переклад українською мовою Максима Рильського	Переклад англійською мовою Анни Саммерс
«Голова терпеть не может щегольства: носит всегда свитку черного домашнего сукна, перепоясывается шерстяным цветным поясом, и никто никогда не видал его в другом костюме, выключая разве только времени проезда царицы в Крым, когда на нем был синий козацкий жупан.»	«Голова духом ненавидить витребеньки в одежі: ходить завжди у свитці з чорного доморобного сукна, підперізується шерстяним кольоровим поясом, і ніхто ніколи не бачив його по іншому вдягненого, oprіч хіба того часу, як переїздила цариця до Криму, коли був на йому синій козацький жупан.»	«He could not endure foppishness; he always wore a long jacket of black homespun, always girt with a coloured woollen sash, and no one had ever seen him in any other costume, except on the occasion of the Tsarina's journey to the Crimea, when he wore a dark blue Cossack tunic.»

Повість "Вій"		
Оригінал Миколи Гоголя	Переклад А. Харченка	Переклад Дедіда Магаршака
«В углу, под образами, на високом столе лежало тело умершей, на одеяле из синего бархата, убранном золотою бахромой и кистями.»	«На покуті під образами, на високім столі лежало тіло покійної на покрові з синього оксамиту, прикрашеному золотою торочкою й китицями.»	«In a corner under the Icons of the, on a table covered with a gold-bordered, velvet cloth, lay the body of the girl.»

Таблиця 1.2. Передача особливостей побуту у повісті «Тарас Бульба» в українських та англійських перекладах

Оригінал М. В. Гоголь (ред.1842 рік)	Переклади українською мовою
«Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющих более на Украине бородами старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах – сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороха, золотая уздечка на коня и пуга с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв подвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам	Переклад А. Хуторяна: «Світлиця була прибрана на смак того часу, про який живі натяки zostалися тільки в піснях та в народних думах, що їх уже не співають більше на Україні бородаці сліпі старці в супроводі тихого бринькання бандури перед народом, що обступав їх; на смак того бойового тяжкого часу, коли почали розіграватися сутички і битви на Україні за унію. Все було чисте, вимазане кольоровою глиною. На стінах — шаблі, нагайки, сітки на птахів, неводи й рушниці, хитро оправлений ріг для пороха, золота вуздечка на коня і пуга з срібними бляхами. Вікна у світлиці були маленькі, з круглими тьмяними шибками, які трапляються нині тільки по старовинних церквах, крізь які інакше не можна було дивитись, як трохи піднявши насувну шибку. Навкруги вікон і дверей були червоні обводи. На полицях по кутках стояли глеки, сулії й пляшки з зеленого й синього скла, різьблені срібні кубки, позолочені чарки всякої роботи: венеційської, турецької, черкеської, занесені в світлицю Бульби всякими шляхами через треті й четверті руки, що було дуже звичайним у ті молодецькі часи. Берестові лави кругом усієї кімнати; величезний стіл під образами на покуті; широка піч з запічками, приступками й виступами, викладена кольоровими строкатими кахлями» [88, с. 6-7].
	Переклад А. Василька: «Світлицю опоряджено на штиб того часу, що живі згадки тільки в піснях і позоставалися та ще в народних думах, не співаних уже більше на Україні під тихий приграв бандури перед скупченим коло бородастих сліпих старців народом; на штиб того бойового, лютого врем'я, коли почалися розпалюватися побивання та баталії на Україні за унію. Все кругом чисте, вохрою вимащене. По стінах – шаблі, нагаї, сітки на птаха, неводи й мушкети, мудро оправлений ріжок на порох, золота уздечка на коня і пуга бляховане в срібло. Вікна в світлиці маленькі, з круглими мерхливими шибками, що тепер по

<p>стояли кувшины, бутыли и фляжки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки всякой работы: венецейской, турецкой, черкесской, зашедшие в светлицу Бульбы всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p>стародревніх церквах бувають, крізь які інакше й не дивилися, як тільки підваживши насувну шибку. Навкруги вікон і дверей були червоні обводи. На полицях по кутах стояли глеки, бутлі й пляшки з зеленого й синього шкла, різьблені срібні келехи, золочені чарки всякої роботи, - венецької, турецької, черкеської – заблукані до Бульбиної хати всяко через треті й четверті руки, що було зовсім таки за звичай у ті молодецькі часи. Берестові лави кругом усеї хати; великий стіл під образами у покуті; широка піч із запічками, карунками і прискалками, викладена колірним ярим кахлем» [84, с. 31-32].</p>
---	---

Оригінал М. В. Гоголь (ред.1842 рік)	Переклади українською мовою
<p>«Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющих более на Украине бородастыми старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах – сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороха, золотая уздечка на коня и путы с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв надвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутыли и</p>	<p>Переклад М. Лободи (ред. 1874 року): «У світлиці тій був такий убір, як до вподоби було за тих часів, про віщо тіки й слави, що натякне народня дума чи то пісня, що вже біли не співають їх на Вкраїні прилюдне бородасті та старезні кобзарі сліпі, зтиха до голосу підбринкуючи на кобзі, як оце поводилось звичайно за тих важких войових часів, коли стали вигравати на Вкраїні колотнечі войові через унію. У хаті було чепурно, цвітною глиною повимазувано. По стінах висіли шаблі, карбачі, сітки до ловіння птиці, неводи й рушниці усякі, й пістолі, итучно оброблений ріг на порох, вуздечка на коня, золотом бляхована, й пута з срібними бляхами. Вікна попускано маленькі, з круглого сивого скла, які уздриш тепер хіба тільки що у стародавніх церков; кріз тійі вікна не мож було інакше й дивитись, хіба відсунувши. Коло вікон та дверей попіджувано смугами червоною глиною. По кутках на полицях стояли глечики, пляшки та сулуйі з зеленого й синього шкла; карбовані срібні кубки, позолочувані чарки, усякої роботи: венеційської, турецької, черкеської, що усякими способами опинились у Бульбиній світлиці, через треті, четверті руки, – що було світова річ за тих хвацьких часів. Берестові лави навкруг попід стінами; великий стіл під образами, на покуті; широка груба з квітчастого та крапчастого кахлю, з запічком, закапелками й карунками» [80, с. 8-9].</p>
	<p>Переклад М. Лободи (ред. 1883 року): «У свитльци тій був такий убирь, якъ до-вподобы було за тыхъ часивъ, про вищо тильки й славы, що натякне кобзарська дума або писья, що вже зридка спивають їхъ на Украйини прыладне бородата та старезни кобзари слипи, до голосу прыграваяючи на кобзи, середъ збирки люду, якъ до-вподобы було за тыхъ важкыхъ воёвыхъ часивъ, колы сталы клекотйты на Украйини колотнечи воёви черезъ унию. У хати було чепурно, цвитною глыною повымазувано. По стинахъ высилы шабли, нагайки, ситкы та птыцю, неводы і рушницы, писстѣлицы, итучно обробляныи ригъ на</p>

<p>фляжки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки всякой работы: венецейской, турецкой, черкесской, зашедшие в светлицу Бульбы всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p>порохъ, вуздечка на коня ѝ пута зъ срибными бляхами. Викна попускано маленьки, зъ круглого сывого скла, яки уздрыишь теперъ хиба тильки що у стародавнихъ церквахъ; кризь тійи викна не можъ було инакше ѝ дывытысь, хиба видсунувшы кватыръку. Коло виконъ та дверей попидвожувано червоною глиною. По куткахъ на полицяхъ стоялы глечыкы, пляшкы та сулешъ зеленого, сынього скларбовани срибни кубкы, позолочувани чаркы, усякой работы: венецькойі, турецькойі, черкеськойі, що усякымы способама опынылысь у Бульбыній свитлицы, черезъ трети, четверти руки, – що було свитова ричъ у те хвацьке врёмня. Берестови лавы навкругъ попидъ стинамы; велькый стиль пидъ образами на покути; широка груба зъ квитчастого та крапчастого кахлю, зъ запичкомъ, закапёлкамы ѝ лежанкою» [81, с. 7-8].</p>
--	--

Оригінал М. В. Гоголь (ред.1842 рік)	Переклади українською мовою
<p>«Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющих более на Украине бородами старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах – сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороха, золотая уздечка на коня и путы с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв надвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутылки и фляжки зеленого и синего</p>	<p>Переклад М. Садовського: «Світлиця була вбрана з таким смаком, якого вимагав той час і про який живуть тепер тільки згадки в народних думках та піснях, яких уже не співають на Україні сліпі старі кобзарі, підгравуючи собі тихо-сумно на струнах бандури в оточенні юрби слухачів, – зі смаком тих бойових часів, коли почалася неперестанно литись козацька кров за волю України та унію. Все було чисто і гарно вимазано кольоровою глиною. На стінах — шаблі, нагайки, сільця на птахів, волокни та рушниці, штучно оброблений ріг задля пороха, золота вуздечка на коня і пута зі срібними бляхами. Вікна в світлиці були невеличкі з кругленькими темними шибками, які тепер зустріти можна хіба в стародавніх церквах та й то випадково, крізь які інакше не можна було дивитись, як тільки піднявши кватирку. Навколо вікон і дверей були червоні обводи. На полицях по кутках стояли глечики, пляшки, сулії з зеленого й синього шкла, з позолотою кубки, золочені чарки всякої роботи — венеціанської, турецької, черкеської, занесені сюди в світлицю до Бульби різним битом, через треті й четверті руки, що було звичайним у ті лицарські часи. Берестові широкі лави попід стінами всієї світлиці, величезний стіл під образами на покуті, широка груба з запічками, виступами й уступами з кольоровими кахлями» [85, с. 17-18].</p>
	<p>Редакція І. Малковича та Є. Поповича: «Світлицю було вбрано за звичаєм тих часів, про які живі згадки зосталися тільки в піснях та народних думках, що їх уже не співають більше в Україні сліпі кобзарі під тихий бренькіт бандури серед слухачів, – за звичаєм тих бойових, важких часів, коли в Україні почали розпалюватися сутички й баталії за унію. Усе було чисте, вимащене кольоровою глиною. По стінах — шаблі, нагаї, сільця на птицю, неводи й мушкети, хитро оправлений ріжок на порох, золота вуздечка на коня і пута зі срібними бляшками. Вікна у світлиці були маленькі, з круглими темнавіми шибками, які тепер можна зустріти хіба в стародавніх церквах і крізь які інакше й не дивилися, як тільки</p>

<p>стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки всякой работы: венецейской, турецкой, черкесской, зашедшие в светлицу Бульбы всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p>підваживши насувну шибку. Вікна й двері були в червоних обводах. На полицях по кутках стояли глеки, сулії, пляшки з зеленого й синього шкла, сріблом биті келехи, золочені чарки всілякої роботи — венецької, турецької, черкеської, що завітали до Бульбиної світлиці різними шляхами, через треті й четверті руки, як то зазвичай бувало у ті лицарські часи. Берестові <u>широкі</u> лави попід стінами всієї світлиці; величезний стіл під образами на покуті; широка піч із запічками, карунками й прискалками з барвистих кахлів» [82].</p>
---	--

Оригінал М. В. Гоголь (ред. 1835 рік)	Переклади українською мовою
<p>«Всё в светлице было убрано во вкусе того времени; а время это касалось XVI века, когда еще только что начинала рождаться мысль об унии. Всё было чисто, вымазано глиною. Вся стена была убрана саблями и ружьями. Окна в светлице были маленькие, с круглыми матовыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях. На полках, занимавших углы комнаты и сделанных угольниками, стояли глиняные кувшины, синие и зеленые фляжки, серебряные кубки, позолоченные чарки венецианской, турецкой и черкесской работы, зашедшие в светлицу Бульбы разными путями чрез третьи и четвертые руки, что было очень обыкновенно в эти удалые времена. Липовые скамьи вокруг всей комнаты и огромный стол посреди ее, печь, разъехавшаяся на полкомнаты, как толстая русская купчиха, с какими-то нарисованными петухами на изразцах» [87];</p>	<p>Переклад В. Шкляра: «Світлиця була прибрана за тогочасними смаками, а часи ті сягають XVI сторіччя, коли ще тільки-но починали зароджуватися думки про унію. Скрізь було чисто, побілено. Вся стіна була обвішана шаблями та рушницями. Вікна в світлиці були невеличкі, з круглими матовими шибками, які тепер можна побачити хіба що в старовинних церквах. На трикутних полицях, що гніздилися по кутках кімнати, стояли глечики, сині й зелені сулії, баклажки, срібні кубки, позолочені чарки венеційської, турецької і черкеської роботи, які потрапили до Бульбиної світлиці різними шляхами, через треті й четверті руки, що було цілком природно для тих відважних часів. Попід стінами — дерев'яні лави, серед кімнати — величезний стіл, а далі широка, розмальована півнями піч, що роз'їхалася на півхати, як гладезна перекупка» [83].</p>
<p>Оригінал М. В. Гоголь редакція 1842 рік</p> <p>«Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющих более на Украине бородастыми старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах — сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороху, золотая уздечка на коня и путы с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с</p>	<p>Переклад Ст. Віля: «Комната була прибрана по смаку того часу, що живі спомини про нього остали ся тільки в піснях та народних думах, яких уже не співають на Україні сліпі кобзарі, тихо побренькуючи на бандурі перед гурмою народа, – по смаку того боевого тяжкого часу, коли на Україні почали розгравати ся герці і битви за унію. Все було чисто вимазане барвистою глиною. На стінах — шаблі, нагайки, сіти на птахів, неволи, і зброя, майстерно вироблений ріг на порох, золота уздечка на коня, і пута з срібними бляхами. Вікна в комнаті були маленькі, з круглими, тьмавіми шибками, що подибують ся нині</p>

<p>круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв надвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутылки и фляжки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки всякой работы: венецейской, турецкой, черкесской, зашедшие в светлицу Бульбы всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p>тільки по старинних церквах; крізь них годі було дивити ся, не піднявши кватирку. Вікна і двері обведені були червоними обводами. На полицях по кутах стояли збанки, бутельки і пляшки з зеленого й синього шкла, всякі срібні кубки, позолочувані чарки ріжної роботи: венеціяньської, турецької, черкеської, – занесені в комнату Бульби ріжними дорогами через треті й четверті руки, що не рідко лучало ся в ті лицарські часті. Берестові лави довкола цілої кімнати; під образами в передному куті величезний стіл; широка піч із запічками, уступали й виступали, покрити пестрими кахлями» [79, с. 7-8].</p>
---	---

Оригінал М. В. Гоголь (ред.1842 рік)	Переклади англійською мовою
<p>«Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющих более на Украине бородатymi старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах – сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороху, золотая уздечка на коня и путы с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв надвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутылки и фляжки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки</p>	<p>Переклад П. Константайна: “The front room was furnished in the taste of those difficult, warring times, when battles and skirmishes broke out because of the union with Poland. Living traces of those days are found only in the songs and folk epics sung in the Ukraine by old, bearded, blind men quietly strumming their banduras, surrounded by a crowd. Everything was clean and brightly painted. On the walls hung sabers, whips, bird traps, fishnets, muskets, an intricately carved gunpowder horn, a golden bridle, and a hobble with silver pendants. The windows were small, with round, dim panes such as are now found only in old churches, and through which one could only see if one raised the movable panels. Red drapes hung by the windows and doors. On shelves in the comers stood pots, bottles, flasks of blue and green glass, ornate silver goblets, and gilded cups of every handicraft – Venetian, Turkish, Circassian – that had made their way into Bulba’s front room by many paths and through many hands, as was not unusual for those swashbuckling times. Birch benches ran along the walls in all the rooms. Beneath the icons in the prayer comer stood a massive table, and near it a stove with many ledges and protuberances, surrounded by warm benches. The stove was covered with bright multicolored tiles” [85, с. 18].</p>
<p>Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутылки и фляжки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки</p>	<p>Переклад Дж. Толстого: “The great room was arranged according to the taste of those times, of which there are nowhere such vivid pictures to be found as in songs and popular legends; – these, too, ore no longer, as of yore, sung in Ukraine by blind, long-bearded old men, who used to sing them in the hearing of assembled crowds, and with the accompaniment of the soft music of the bandora .The furniture was also in the taste of those warlike, sturdy times, when the Union began to provoke struggles and battles in Ukraine. The walls were all neatly plastered with coloured clay. Upon them hung sanres, scourges, nets for catching birds and for fishing, guns, a powder-horn of exquisite workmanship, a golden snaffle-bit, and horse shackles with silver plates. The windows were small, with dim, round panes, such as are now found only in old churcnes, and through which one could only see by lifting the moveable glass. The windows and doors were surrounded with stripes of red paint. In the corners there stood, upon</p>

<p>всякой работы: венецейской, турецкой, черкесской, зашедшие в светлицу Бульбы всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p>shelves, an array of jugs, bottles, and flagons of green and blue glass, chased silver cups, and gilded dram-cups of Venetian, Turkish, and Circassian workmanship. They had come into Boolba's hands by various means, be being the third or fourth possessor of them, an occurrence very usual in those warlike days. Wooden benches ran all round the room, an immense table stood in the front corner, under the holy images' a large stove, which had many projecting and receding corners, was covered with variegated, varnished tiles" [90, с. 72-73].</p>
---	---

Оригінал М. В. Гоголь (ред.1842 рік)	Переклади англійською мовою
<p>Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющих более на Украине бородами старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах – сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороху, золотая уздечка на коня и путы с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв подвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутылки и фляжки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки всякой работы: венецейской,</p>	<p>Переклад Дж. Кертин: "The room was fitted up in the fashion of that time, hints of which remain only in songs and national ballads, no longer sung in the Ukraine by bearded and blind old men to the soft tinkle of the bandura, and in the presence of the assembled people, in the fashion of that warlike and oppressive time when straggles and battles began in the Ukraine on account of the church, union. The room was neat, plastered with colored clay. On the walls were sabres, <u>nagaikas</u>, bird-snares, fish-nets, guns, a powder-horn cunningly ornamented, goldbridle-bits, and <u>fetters with silver plates</u>. The windows in the room were small, with round, dim panes of glass, such as are now only met with in old churches, through those windows it was impossible to see without raising a movable pane. Around the windows and doors were red casings. On the shelves in the corners of the room stood bottles, and flasks of green and blue glass, engraved silver cups, gilded drinking goblets of every workmanship, Venetian, Turkish, and Cherkess, having come into Bulba's house in all, sorts of ways, through third and fourth hands, as was very common in those moving times. Birch-bark benches stood around the whole room, an enormous table was under the holy images in the corner opposite the door, and last a broad stove with its surroundings, cornice, all covered with parti-colored tiles" [96, с. 24-25].</p> <p>Переклад Б. С. Баскервиля: "The room they entered was furnished in the taste of those times, those days which remain now but in songs, and in the people's thoughts; in the taste of those times that even the blind minstrels, with their <u>three-stringed guitar</u>, have ceased to sing of to the listening crowds; in the taste of those stern, turbulent times when the struggles and battles for the <u>Greek Church</u> were being played in the Ukraine. The furniture was clean and painted with coloured clay. The walls were hung with swords, knouts, bird and fish nets, firearms, horns cunningly arranged for holding powder, a golden bit, and fetters with silver fastenings. The windows were small, and fitted with those dull, round-cut panes — only to be met with now in old-world <u>monasteries</u> — which it is impossible to see through. There were shelves in the corners, filled with ewers, bottles, and flasks of green and blue glass, engraved silver goblets, gilded cups of all manner of workmanship — Venetian, Turkish, and Circassian, which</p>

<p>турецкой, черкесской, зашедшие в светлицу Бульбы всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p><i>had found their way to Bulba's farm by many hands, as was the custom in those days. The birchwood forms round the room, the large table under the sacred pictures in the altar-corner, the wide stove built with many an angle and projection, and faced with variegated tiles” [91, с. 8-9].</i></p>
---	---

Оригінал М. В. Гоголь (ред. 1842 рік)	Переклади англійською мовою
<p>Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющих более на Украине бородами старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах – сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороху, золотая уздечка на коня и путы с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв подвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутылки и фляжки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки всякой работы: венецкой, турецкой, черкесской,</p>	<p>Переклад І. Хепгуд (ред. 1886 року): <i>The cabin was furnished according to the fashion of that period, – concerning which vivid hints remain only in the songs and lyrics, which are no longer sung in the Ukraine by aged blind men, with gentle tinkle of the bandoura, to the people thronging round them, – according to the taste of that warlike and troublous time, when the leagues and battles began to occur in the Ukraine, after the union. All was clean, smeared with colored clay. On the walls hung sabres, nagaiki (hunting-whips), nets for birds, fish-nets and guns, cleverly carved powder-horns, gilded bits for horses, and tether-ropes with silver plates. The window was small, with round dull panes, through which it was impossible to see except by raising the one movable pane. Around the windows and doors were red bands. On shelves in the corner stood jugs, bottles, and flasks of green and blue glass, carved silver cups, and gilded glasses of various makes, – Venetian, Turkish, Tscherkessian, which had arrived in Bulba's cabin by various roads, at third and fourth hand, a thing which was quite common in those bold days. There were birch benches all around the room, a huge table under the images in the front corner, and a wide oven, all covered with parti- colored patterns, and projections, and depressions, with spaces between it and the wall” [95, с. 10-12].</i></p>
<p>турецкой, черкесской,</p>	<p>Переклад І. Хепгуд (ред. 1922 року): <i>“The room was furnished in accordance with the fashion of that period, – concerning which vivid hints still linger in the songs and epic lyrics, that are no longer sung in the Ukraina, by bearded old blind men, to the gentle thrumming of the bandura, in the presence of the people thronging about them, – in the taste of that warlike and troublous time, when skirmishes and battles began to occur in the Ukraina over the Union. Everything was neat, plastered with coloured clay. On the walls hung sabres, kazak whips, nets for birds, fishing-nets and guns, cleverly carved powder-horns, gilded bits for horses, and hobble-chains with silver disks. The windows were small, with round, dull panes, such as are to be found nowadays only in ancient churches, through which it was impossible to see without raising the one movable pane. Around the windows and doors ran incised bands painted red. On shelves in the corners stood jugs, bottles and flasks of green and blue glass, carved silver cups, and gilded goblets of various makes, – Venetian, Turkish, Cherkessian, – which had arrived in Bulba's cottage by various roads, at third and</i></p>

<p>зашедшие в светлицу Бульбы всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p><i>fourth hand, something which was quite of common occurrence in those doughty days. There were birch benches all round the walls, a huge table under the holy pictures in the corner of honour, and a capacious oven all covered with part-coloured tiles, with projections, recesses and an annex at the rear” [94, с. 37-38].</i></p>
---	--

Оригінал М. В. Гоголь (ред. 1842 рік)	Переклади англійською мовою
<p>Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющих более на Украине бородатymi старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах – сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороху, золотая уздечка на коня и путы с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв надвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутылки и фляжки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки всякой работы: венецйской, турецкой, черкесской, зашедшие в светлицу Бульбы</p>	<p>Переклад С. Дж. Хогарт: “<i>The hut was furnished according to the fashion of a fashion concerning which hints linger only in the songs and lyrics, no longer sung, alas! In the Ukraine as of yore by blind old men, to the soft tinkling of the native guitar, to the people thronging round them – according to the taste of that warlike and troublous time, of leagues and battles prevailing in the Ukraine after the union. Everything was cleanly smeared with coloured clay. On the walls hung sabres, hunting-whips, nets for birds, fishing-nets, guns, elaborately carved powder-horns, gilded bits for horses, and tether-ropes with silver plates. The small window had round dull panes, through which it was impossible to see except by opening the one moveable one. Around the windows and doors red bands were painted. On shelves in one corner stood jugs, bottles, and flasks of green and blue glass, carved silver cups, and gilded drinking vessels of various makes – Venetian, Turkish, Tscherkessian, which had reached Bulba’s cabin by various roads, at third and fourth hand, a thing common enough in those bold days. There were birch-wood benches all around the room, a huge table under the holy pictures in one corner, and a huge stove covered with particoloured patterns in relief, with spaces between it and the wall” [93, с. 15-16]</i></p>
	<p>Переклад Б. Фарбера: “<i>The room was furnished in the taste of that period, a period surviving only in songs and folk legends which are no longer sung in the Ukraine by the blind, bearded old minstrels, who used to sing them to the soft strumming of the bandura, surrounded by crowds of country-folk, when the Ukraine was righting her first battles against the Union of the Greek Church with the Pope. The walls, floor, and ceiling were neatly plastered with colored clay. The walls were hung with sabres, riding-whips, bird and fish nets, guns, a fancy, inlaid powder-horn, a golden horse’s bit, and tether-ropes with silver fastenings. The windows in the room were small, with dim, round-cut panes, such as are now found only in ancient churches, and through which one could only see by raising the sash. The windows and doors</i></p>

<p>всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p>were rimmed with red. On shelves in the corners stood ewers, flasks, and flagons of green and blue glass, carved silver goblets, and gilded cups of all manner of workmanship Venetian, Turkish, Circassian, which had found their way into Bulba's possession by various ways, a thing quite common in those adventurous days. The elmwood benches, which ran all round the room; the huge table in the front corner, under the icons; the wide stove with its many nooks and projections, laid out with various colored glazed tiles, with stove-ledges between the stove and the wall.” [92, с. 9-10]</p>
--	---

Оригінал М. В. Гоголь (ред. 1842 рік)	Переклади англійською мовою
<p>«Светлица была убрана во вкусе того времени, о котором живые намеки остались только в песнях, да в народных думах, уже не поющихся более на Украине бородами старцами-слепцами, в сопровождении тихого треньканья бандуры, и в виду обступившего народа; во вкусе того бранного, трудного времени, когда начались разыгрываться схватки и битвы на Украине за унию. Всё было чисто, вымазано цветной глиною. На стенах – сабли, нагайки, сетки для птиц, невода и ружья, хитро обделанный рог для пороху, золотая уздечка на коня и путы с серебряными бляхами. Окна в светлице были маленькие, с круглыми, тусклыми стеклами, какие встречаются ныне только в старинных церквях, сквозь которые иначе нельзя было глядеть, как приподняв подвижное стекло. Вокруг окон и дверей были красные отводы. На полках по углам стояли кувшины, бутылки и флажки зеленого и синего стекла, резные серебряные кубки, позолоченные чарки всякой работы: венецейской, турецкой, черкесской, зашедшие в светлицу Бульбы всякими путями через третьи и четвертые руки, что было весьма обыкновенно в те удалые времена. Берестовые скамьи вокруг всей комнаты; огромный стол под образами в парадном углу; широкая печь с запечьями, уступами и выступами, покрытая цветными, пестрыми изразцами» [86, с. 71].</p>	<p>Переклад О. А. Горчакова: “The room was furnished in the taste of that period, a period surviving only in songs and folk legends which are no longer sung in the Ukraine by the blind, bearded old minstrels, who used to sing them to the soft strumming of the bandura, surrounded by crowds of country-folk; in the fashion of those warlike and stern times when the Ukraine was fighting her first biattles against the Union of the Greek Church with Popery. <u>The walls, floor, and ceiling</u> were neatly plastered with coloured clay. The walls were hung with sabres, riding-whips, bird and fish nets, guns, a powder-horn fancifully inlaid, a golden curb-bit, and tether-ropes with silver fastenings. The windows in the room were small, with dim, round-cut panes, such as are now found only in ancient churches, and through which one could only see by raising the siash. The windows and doors were rimmed with red. On shelves in the corners stood ewers, flasks, and flagons of green and blue glass, chased silver goblets, and gilded cups of all manner of workmanship Venetian, Turkish, Circassian, which had found their way into Bulba's possession by various ways, at third and fourth hand, a thing quite common in those adventurous diays. The elmwood benches, which ran all round the room; the huge table in the front corner, under the icons; the wide stove with its many nooks and projections, laid out with varicoloured glazed tiles, with stove-ledges between the stove and the wall.” [89, с. 10]</p>